

Начало>Семейноправни въпроси и наследство>Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето

Родителска отговорност — родителски права и право на лични отношения с детето

Чешка република

1 Какво на практика означава правният термин „родителска отговорност“? Какви са правата и задълженията на носителя на родителска отговорност?

Терминът „родителска отговорност“ е залегнал в Гражданския кодекс (Закон № 89/2012). Този термин обхваща следната съвкупност от права и задължения на родителите:

грижи за детето, в частност грижите за неговото здраве и физическо, емоционално, интелектуално и нравствено развитие, защита на детето, поддържане на личен контакт с детето, осигуряване на неговото отглеждане и образование, определяне на неговото местожителство, представителство на детето и управление на неговото имущество.

Родителската отговорност започва с раждането на детето и приключва, когато детето придобие пълна дееспособност. Продължителността и обхватът на родителската отговорност могат да бъдат променени само от съда. Родителите упражняват родителската отговорност в интерес на детето. Преди да вземат решение, което ще окаже влияние върху интересите на детето, родителите го информират за всичко, което трябва да знае, за да може то да си състави собствено мнение по дадения въпрос и да го съобщи на своите родители. Това не се отнася за случаите, когато детето не е в състояние да възприеме правилно информацията, не може да си състави мнение или да уведоми своите родители за мнението си. Родителите обръщат специално внимание на мнението на детето и се съобразяват с него, когато вземат дадено решение. Родителите упражняват родителската отговорност по отношение на личността на детето по начин и в степен, съответстващи на нивото на развитие на детето. Когато родителите вземат решение относно образованието или трудовата дейност на детето, те вземат предвид неговото мнение, способности и дарби. До момента, в който детето стане дееспособно, родителите имат право да го напътстват като използват образователни мерки, които са подходящи за неговите формиращи се способности, в това число като прилагат ограничения, насочени към опазване на нравствеността, здравето и правата на детето, както и правата на други лица и обществения ред. Детето трябва да приема тези мерки. Допуска се използването на образователни мерки само във форма и обхват, които са подходящи според обстоятелствата, не застрашават здравето на детето или неговото развитие и не засягат човешкото достойнство на детето.

Приема се, че всички ненавършили пълнолетие лица, които не са придобили пълна дееспособност, могат да извършват правни действия, присъщи на интелектуалната и волевата зрялост на непълнолетни лица на тяхната възраст. Родителите имат задължението и правото да представляват детето при правни действия, за чието извършване детето не е дееспособно. Родителите представляват детето съвместно, но всеки от тях може да действа самостоятелно. Ако единият от родителите действа самостоятелно по въпрос, касаещ детето, спрямо трето добросъвестно лице, се приема, че той действа със съгласието на другия родител. Родител не може да представлява дете, ако това може да доведе до конфликт на интереси между него и детето или между деца на същите родители. В такъв случай съдът назначава представител на детето. Ако родителите не могат да постигнат съгласие кой от тях да представлява детето в съдебно производство, съдът определя — по молба на единия родител — кой от родителите да извършва правни действия от името на детето и по какъв начин.

Родителите имат задължението и правото да управляват имуществото на детето, по-специално да го стопанисват с дължимата грижа. Те трябва надлежно да боравят със средствата, които може да бъдат сметнати за ненужни при покриване на разходи, свързани с имуществото на детето. По време на съдебно производство, което се отнася до определени части от имуществото на детето, родителите действат като негови представители. Родител не може да представлява дете, ако това може да доведе до конфликт на интереси между него и детето или между деца на същите родители. В такъв случай съдът назначава представител на детето. Ако родител наруши задължението да стопанисва имуществото на детето с дължимата грижа, обезщетяването на детето за претърпените вреди се осъществява от родителите по правилата на солидарната отговорност. Когато родителите не постигнат съгласие по съществено важни въпроси, касаещи управлението на имуществото на детето, съдът взема решение по тези въпроси по молба на единия от родителите. Родителите трябва да получат одобрението на съда, за да извършат правни действия, които се отнасят до съществуващо или бъдещо имущество на детето или до отделни части от такова имущество, освен ако тези действия не се отнасят до текущи въпроси или до въпроси, които, макар и да се извънредни, са свързани с имущество с пренебрежимо ниска стойност.

2 Като общо правило, кой носи родителска отговорност за детето?

Родителската отговорност е задължение на двамата родители. Всеки родител носи тази отговорност, освен ако той е бил лишен от нея. Няма значение дали родителите на детето имат брак или не и дали детето е родено в брака или извън брака.

Родителите упражняват родителската отговорност по взаимно съгласие. Ако забавянето при вземане на решение по въпрос, касаещ детето, носи евентуална опасност, единият от родителите има право да вземе решението или да даде своето съгласие самостоятелно. Той обаче трябва незабавно да уведоми другия родител за положението. Ако единият от родителите действа самостоятелно по въпрос, касаещ детето, спрямо трето добросъвестно лице, се приема, че той действа със съгласието на другия родител. Когато родителите не постигнат съгласие по въпрос, който е важен за детето, по-специално по отношение на неговите интереси, съдът се произнася по молба на единия родител. Това важи също така в случай, когато единият родител е изключил другия родител от вземането на решенията относно важен за детето въпрос. За важни въпроси се считат по-специално определянето на местожителството и изборът на образование или трудова дейност за детето, но не и обичайни медицински или подобни процедури.

Упражняването на родителската отговорност може да бъде спряно по разпореждане на съда, ако родителите са възпрепятствани да упражняват своята родителска отговорност поради сериозно обстоятелство и може да се приеме, че това е необходимо в интерес на детето. Когато родител не упражнява надлежно своята родителска отговорност и интересът на детето го налага, съдът може да ограничи неговата родителска отговорност или да ограничи нейното упражняване, като едновременно с това определи обхвата на ограничението. Когато родител злоупотребява с родителската си отговорност или с нейното упражняване и/или сериозно пренебрегва своята родителска отговорност или нейното упражняване, съдът може да го лиши от родителска отговорност. Ако родител извърши умишлено престъпление срещу своето дете или ако родител използва

своето дете — което не носи наказателна отговорност — за извършване на престъпление, съдът преценява по-специално дали има основания за лишаване на родителя от неговата родителска отговорност.

Ако единият от родителите е починал или е неизвестен или ако единият от родителите не упражнява родителска отговорност или упражняването на родителска отговорност е спряно, другият родител упражнява родителската отговорност. Това важи също така при наложено ограничение на единия от родителите по отношение на родителската отговорност или нейното упражняване. Ако нито един от родителите не носи пълна родителска отговорност, ако упражняването на родителска отговорност от двамата родители е спряно и/или ако родителската отговорност на родителите е засегната по един от посочените начини, но за всеки родител по различен начин, съдът назначава настойник на детето, който има задълженията и правата на родителите или упражнява тези задължения или права вместо родителите. Ако родителската отговорност е ограничена или нейното упражняване е ограничено, съдът назначава особен представител на детето.

Ако детето е осиновено, правата и задълженията, произтичащи от родителската отговорност, се прехвърлят на осиновителя в момента на влизане в сила на съдебното решение.

3 Ако родителите не са в състояние или не желаят да упражняват родителска отговорност за детето си, може ли друго лице да бъде назначено на тяхно място?

Ако съдът реши да постави родител под ограничено запрещение, той се произнася така също по отношение на неговата родителска отговорност. Спира се упражняването на родителска отговорност от ненавършило пълнолетие лице, което е родител, но въз основа на декларация или брак все още не е придобило пълна дееспособност, докато той/тя придобие пълна дееспособност. Това не се прилага във връзка с упражняването на задълженията и правата, свързани с полагането на грижи за детето, освен ако съдът не прецени по отношение на личността на родителя, че упражняването на това задължение или право трябва да бъде спряно, докато родителят придобие пълна дееспособност. Упражняването на родителска отговорност от родител, поставен под ограничено запрещение в тази област, се спира за срока на ограничението, освен ако съдът реши, че родителят — с оглед на неговата/нейната личност — ще продължи да упражнява задължението и правото на полагане на грижи за детето и на лични отношения с детето.

В отсъствието на двамата родители, които трябва да упражняват пълна родителска отговорност по отношение на своето дете, съдът определя настойник на детето. По същество спрямо детето настойникът има всички задължения и права на негов родител, без обаче да има задължението за издръжка за детето. В изключителни случаи може да бъде определен различен обхват на задълженията и правата, като се вземе предвид личността на настойника или положението на детето, както и причината, поради която родителите нямат всички задължения и права. Настойникът трябва да има пълна дееспособност и начинът му на живот трябва да гарантира, че той/тя може надлежно да изпълнява тези функции. За ролята на настойник съдът може да определи така също две лица, които по правило са семейна двойка. Ако това не противоречи на интересите на детето, съдът определя за настойник лицето, посочено от единия родител. В противен случай съдът определя за настойник роднина или лице, което е близко на детето или неговото семейство, освен ако някой от родителите изрично не изключи въпросното лице. Ако няма такова лице, съдът определя за настойник друго подходящо лице. Ако за настойник на детето не може да бъде определено физическо лице, съдът определя орган за социална и правна закрила на деца, докато определи друг настойник на детето или докато някой настойник приеме да изпълнява тези функции. Настойникът подлежи на надзор от страна на съда. Той/тя съставя опис на имуществото както в началото, така и в края на периода, през който изпълнява функциите. Той/тя редовно представя доклади пред съда относно детето, неговото развитие и отчети за управлението на имуществото. Всяко решение на настойника, освен за действия по обичайни въпроси, трябва да бъдат одобрявани от съда.

Друга възможност е детето да бъде настанено в приемно семейство. Приемните грижи представляват лични грижи за детето на друго лице. Тези грижи обаче не включват приемане на детето на друго лице като свое, каквото е случаят с осиновяването. През периода, през който отглежда детето, приемният родител упражнява в разумен обхват задълженията и правата на родителите. Той/тя е задължен/а и има право да взема решения само по въпроси, касаещи ежедневието на детето, да представлява детето по тези дела и да управлява неговото имущество. Той/тя трябва да уведомява родителите на детето по важни за него/нея въпроси. Когато обстоятелствата налагат това, съдът определя допълнителни задължения и права на приемния родител. Родителите на детето запазват своите задължения и права, произтичащи от родителската отговорност, в това число правото на лични отношения, редовен контакт и правото на информация относно детето, с изключение на задълженията и правата, които по закон са присъдени на приемния родител, освен ако съдът реши друго по причини, заслужаващи специално внимание. Приемният родител няма задължение за издръжка на детето.

Приемният родител трябва да осигури подходящи грижи, да е с местожителство в Чешката република и да е съгласен с възложените приемни грижи за детето. По правило той/тя е роднина, но може също така да бъде друго лице, което има споразумение с органа за социална и правна закрила на деца за осигуряване на приемни грижи (за тази цел в окръжния съд се съхраняват данни за кандидати, които са подходящи да станат приемни родители). Съдът може да настани дете в приемно семейство както за определен период от време (например докато родителят се намира в лечебно заведение), така и за неопределен период от време. По такъв начин приемното семейство може да бъде решение при някаква криза в семейството или да осигури грижи за детето в алтернативна семейна среда. С цел да се намали броят на децата, които биват настанени в институции или домове от институционален тип, на приемните грижи се дава предимство пред институционалните. Приемният родител получава от държавата средства за приемните грижи (например издръжка за покриване на нуждите на детето, обезщетение при приключване на приемните грижи, възнаграждение за приемен родител и т.н.)

В Гражданския кодекс е регламентиран също така институтът на „упражняване на родителски права“ от друго лице по отношение на дете, в случай че никой от родителите или настойникът не може лично да се грижи за детето. Това упражняване на родителски права не е алтернатива на приемните грижи или грижите, които трябва да предхождат осиновяването. Този вид грижа има предимство пред институционалните грижи за детето. Лицето, което полага грижи, трябва да обезпечи подходящи грижи, да бъде с местожителство в Чешката република и да е съгласно с поставянето на детето под неговите лични грижи. Задълженията и правата на полагащото грижи лице се определят от съда, а при липса на съдебно разпореждане се прилага съответно законодателството за приемните грижи.

Що се отнася до уреждането на делата на детето, освен по въпроси за гражданското състояние, родителите, в качеството си на законни представители, могат да подпишат споразумение за представителство от лице с експертни познания или например представителство от друго подходящо лице. Ако детето подпише споразумение за представителство, това не засяга законното представителство на детето от страна на родителите. Ако законните представители и представителите по споразумението не могат да постигнат съгласие, съдът се произнася съобразно интересите на детето.

Ако отглеждането на детето или неговото физическо, интелектуално или психично състояние и/или неговото правилно развитие са застрашени или нарушени до такава степен, че са в противоречие с интересите на детето, и/или в случай на сериозни причини, поради които родителите не могат да осигурят неговото отглеждане, като необходима мярка съдът може да разпорежи институционални грижи. По-специално тази мярка се предприема в случаи, когато предходните мерки не са довели до решаване на проблемите. В хода на такъв случай съдът винаги разглежда дали е подходящо да се предпочете детето да бъде поверено на грижите на физическо лице. Настаняването под институционални грижи може да бъде

разпоредено най-много за период от три години, като периодът може да бъде удължаван (многократно), ако причините, поради които институционалните грижи са разпоредени, не са отпаднали (винаги най-много за три години). Ако причините, поради които институционалните грижи са разпоредени, вече не съществуват или ако е възможно за детето да бъдат осигурени друг вид грижи, съдът незабавно прекратява институционалните грижи и едновременно с това решава на кого следва да бъде поверено детето в зависимост от обстоятелствата.

4 Ако родителите се разведат или се разделят, как се решава въпросът за родителската отговорност за в бъдеще?

Решението относно грижите за детето е задължително условие при допускане на развод между неговите родители. Когато се взема решението, съдът отчита интересите на детето. Съдът се отклонява от взаимното съгласие на родителите само ако това е необходимо с оглед на интересите на детето. Съдът може да определи детето да живее под на грижите на единия от родителите при споделено упражняване на родителските права или при съвместно упражняване на родителските права. Съдът може също така да настани детето под грижите на друго лице, различно от неговите родители, ако това е необходимо с оглед на неговите интереси. Съдът взема предвид както личността на детето, по-специално неговите дарби и способности във връзка с възможностите за развитие, и стандарта на живот на неговите родители, така също и емоционалната ориентация и среда на детето, възможностите на всеки родител да осигури неговото отглеждане, настоящата и очакваната стабилност на образователната среда, в която детето трябва да живее, и емоционалната привързаност на детето към неговите братя и сестри, баби и дядовци или други роднини и лица без родствена връзка. Съдът винаги взема предвид кой от родителите се е грижил за детето по подходящ начин до момента и с нужното внимание е осигурявал неговото емоционално, интелектуално и нравствено възпитание, както и кой родител предлага по-добри възможности за здравословното и успешно развитие на детето. Съдът отчита така също правото на детето да получава грижи от двамата родители и да поддържа редовни лични отношения с родителя, при когото няма да бъде настанено, отделя внимание на правото на редовно получаване на информация за детето от този родител. Съдът разглежда също така възможностите на родителя да постигне съгласие с другия родител относно отглеждането на детето. Съдът може да реши също така да одобри споразумение между родителите освен ако е ясно, че уговореният начин на упражняване на родителската отговорност не отговаря на интересите на детето.

Ако родителите на ненавършило пълнолетие дете, което не е напълно дееспособно, не живеят заедно и ако те не могат да постигнат съгласие по уреждането на грижите за това дете, съдът се произнася по въпроса без да се подава молба. При вземането на решение относно грижите за детето съдът следва аналогични правила като в случай на развод на неговите родители.

Родителят, на чиито грижи е поверено детето, и другият родител заедно решават как да бъде уреден режимът на лични отношения с детето за родителя, на когото не са поверени грижите за детето. Ако родителите не могат да постигнат съгласие или ако това е необходимо с оглед на интересите при отглеждането на детето и взаимоотношенията в семейството, режимът на лични отношения между родителя и детето се определя от съда. В обосновани случаи съдът може да определи и мястото на осъществяване на личните отношения между родителя и детето. Ако това е необходимо с оглед на интересите на детето, съдът ограничава правото на родителя на лични отношения с детето и/или забранява такива отношения.

Ако обстоятелствата се променят, съдът изменя решението относно упражняването на задълженията и правата, произтичащи от родителската отговорност, дори без да е подадена молба.

5 Ако родителите сключат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви формалности трябва да се спазят, за да стане споразумението правнообвързващо?

В случай на развод между родителите, в споразумението между тях относно начина на упражняване на родителската отговорност трябва да бъде уредено как всеки от родителите ще се грижи за детето след развода. Във въпросното споразумение родителите могат да уредят също така режима на лични отношения между родителите и детето. Това споразумение трябва да бъде одобрено от съда. Съдът одобрява споразумението между родителите, освен ако стане ясно, че уговореният начин на упражняване на родителската отговорност не отговаря на интересите на детето. Същото се отнася до споразумението между родителите на детето, когато те не живеят заедно.

6 Ако родителите не могат да постигнат споразумение по въпроса за родителската отговорност, какви са алтернативните средства за разрешаване на спора, без да се стига до съд?

С оглед на защитата на интересите на детето, съдът — в рамките на производство относно грижите за ненавършило пълнолетие дете — насочва родителите към постигането на помирително решение. Съдът може да задължи родителите да участват в извънсъдебни срещи за помирение или медиация или семейна терапия за период от най-много 3 месеца или да наложи задължителното им участие в срещи със специалист по детска психология.

Наред с това може да се използват услугите на т.нар. центрове за брачни и семейни консултации, където квалифицирани психолози и социални работници оказват помощ.

Освен това органът за социална и правна закрила на деца може да убеди или да образова даден родител, който не зачита правата на детето, или другия родител (например да се полагат грижи, да има редовни лични отношения) относно аспекти на законодателството или последиците от неговото поведение. Органът за социална и правна закрила на деца може също така да наложи задължение на родителите да използват специалист консултант, ако те не могат да решат своите проблеми, свързани с отглеждането на детето, без специализирана помощ, по-специално при спорове за изменение на правата за отглеждането на детето или режима на лични отношения с него.

7 Ако родителите стигнат до съд, по какви въпроси, свързани с детето, съдията може да постанови решение?

При спазване на определените условия и по искане на родителите съдът може да се произнесе по-специално по следните въпроси, касаещи отношенията между родители и деца:

- а) права по въпроси от лично естество (например правото да се определи името и фамилията на детето или правото да се даде съгласие за осиновяване на детето);
- б) грижи за детето и регламентиране на личните отношения с детето;
- в) алтернативни форми на грижи за детето (например настояичество, упражняване на родителските права от друго лице, приемни грижи, институционални грижи);
- г) задължения за издръжка;
- д) представителство и управление на имуществото на детето, даване на съгласие детето да извършва правни действия;
- е) по въпроси, които са важни за детето, когато родителите не могат да постигнат съгласие (за важни въпроси се считат по-специално определяне на местожителството и изборът на образование или трудова дейност на детето, а не обичайни медицински или подобни процедури). Най-често съдът се произнася на кого да бъде поверено детето и евентуално относно определянето на режима на лични отношения и относно издръжката.

8 Ако съдът реши единият родител да има еднолично попечителство над детето, означава ли това, че този родител може да решава всички въпроси, свързани с детето, без предварително да се консултира с другия родител?

Грижите за детето са само част от задълженията и правата, които родителската отговорност включва. Когато родителят, на когото не са поверени грижите за детето, не е лишен от родителска отговорност и тя не е ограничена или упражняването ѝ не е спряно, той/тя все пак я упражнява във връзка с останалите аспекти на родителската отговорност и не губи правото да взема решения по важни въпроси, касаещи детето. Родителската отговорност се упражнява от родителите по взаимно съгласие и съобразно интереса на детето. Ако има опасност да не се стигне до взаимно решение в хода на процеса по вземане на решение по даден въпрос, касаещ детето, единият от родителите може да вземе решението или да даде своето съгласие самостоятелно. Той/тя обаче трябва незабавно да уведоми другия родител за положението.

Съдът се произнася по молба на единия родител, когато родителите не постигнат съгласие по даден въпрос, който е важен за детето, по-специално за неговите интереси. Това важи също, когато в процеса на вземане на решение по важен за детето въпрос единият родител е изключен от другия родител. Също по молба на единия родител съдът се произнася, ако родителите не могат да постигнат споразумение кой от тях да представлява детето в съдебно производство или по важни въпроси, касаещи управлението на имуществото на детето.

Родителите трябва да се уведомяват взаимно по всички важни въпроси, касаещи детето и неговите интереси.

9 Ако съдът реши родителите да имат съвместно попечителство на детето, какво на практика означава това?

В Гражданския кодекс се прави разлика между поставянето на детето под грижите на единия от неговите родители, при условията на споделено упражняване на родителските права или на съвместно упражняване на родителските права, или под грижите на лице, различно от неговите родители. Когато съдът решава на кого да възложи грижите за детето, той взема решение, което отговаря на интересите на детето. Съдът може да се откаже да разпорежи споделено или съвместно упражняване на родителски права, ако родителите успяват да общуват и да си сътрудничат.

Съвместно упражняване на родителските права (съвместно отглеждане)

Тази форма на регламентиране на грижите за детето означава, че не е постановено конкретно решение детето да бъде поверено на грижите на единия от родителите. На практика това означава, че при съвместното упражняване на родителските права единият родител може например да обезпечава образователните потребности на детето, а другият — неговите спортни дейности и/или единият родител се съсредоточава върху езиковото обучение на детето, докато другият родител се съсредоточава върху други извънучебни дейности на детето. Двамата родители съвместно обезпечават здравните грижи и материалните потребности на детето (например готвене, почистване, облекло и т.н.). Ако бъде възложено съвместно упражняване на родителските права по отношение на детето, родителите трябва да са съгласни с това.

Споделено упражняване на родителските права (периодично редуване при отглеждането)

Споделено упражняване на родителските права означава, че е определено детето да живее под грижите на всеки един от родителите, които се редуват през точно определен период от време. Съдът определя също така правата и задълженията, които се упражняват през тези периоди.

10 Към кой съд или орган трябва да се обърна, ако искам да подам молба за родителска отговорност? Какви формалности трябва да се спазят и какви документи трябва да приложат към молбата си?

Молбата, свързана с родителски задължения и права, трябва да бъде отправена до компетентния районен съд по местожителството на детето (в Прага — районен съд, в Бърно — Общинския съд), а, ако той/тя няма постоянен адрес, тогава до компетентния районен съд по неговото местопребиваване. Съдът може да се произнася по въпроси, касаещи ненавършили пълнолетие деца, така също без да е подадена молба.

Информацията, която молбата трябва да съдържа, зависи от нейния вид. Винаги обаче трябва да бъде указано името, фамилията и адреса на страните или идентификационните номера по дата на раждане на страните и техните представители, описание на основните факти, посочване на доказателствата, на които се позовава ищецът. От молбата трябва да става ясно какво иска ищецът и до кой съд е отправена тя.

Към молбата трябва да бъдат приложени всички важни документи, свързани с разглеждания въпрос, като например удостоверение за раждане, удостоверение за брак, всички предходни съдебни решения, свързани с детето, и т.н. Предложението трябва да бъде представено на хартиен носител в нужния брой екземпляри, така че да може един екземпляр да остане в съда и всяка страна да получи по един, ако е необходимо.

11 По какъв ред се решават тези дела? Съществува ли бързо производство?

Съдът може да образува производство по въпроси, касаещи грижите за ненавършило пълнолетие дете, дори ако не е подадена молба.

Дори преди да се произнесе по същество по делото, съдът може с временна мярка да наложи на определена страна в производството да плаща основна издръжка и/или да повери детето на грижите на единия от родителите или на лице, определено от съда, ако това е необходимо за временното регламентиране на отношенията между страните или ако са налице опасения, че изпълнението на съдебното решение е застрашено. Временни мерки обикновено се постановяват в отговор на съответна молба. Щом обаче е възможно без подаване на молба да се образува производство по съществуващото на спора (следователно и съдебно производство във връзка с полагането на грижи за ненавършило пълнолетие дете), тогава и временни мерки също може да бъдат постановени без подаване на молба. Компетентният съд за производството по дадения въпрос отговаря за постановяването на временни мерки, освен ако в закона е предвидено друго. Молбата за временна мярка трябва да съдържа необходимата информация по член 42, параграф 4 и член 75 от Гражданския процесуален кодекс (Закон № 99/1963, с измененията), което означава по-специално: информацията относно съда, до който е отправена молбата, кой отправя молбата и какъв е нейният предмет, т.е. описание на фактите, които обосновават предложението за временна мярка, какво се цели с молбата, т.е. каква временна мярка иска ищецът, обяснение на обстоятелството, че временната мярка е необходима за временното регламентиране на отношенията между страните или че съществуват опасения, че изпълнението на съдебното решение е застрашено, както и указване на датата, на която е била изготвена молбата, и подпис на ищеца или на неговия представител. Към молбата трябва да бъдат приложени документите, на които се позовава ищецът. Обикновено, що се отнася до временни мерки, с оглед обезпечаването на обезщетение за вреди или други загуби, които биха настъпили вследствие на временната мярка, най-късно в деня, в който ищецът е подал молбата за временна мярка, той трябва да депозира гаранция в определения размер. Когато обаче се касае за временна мярка по въпрос за издръжка или временна мярка, която може да бъде наложена от съда дори без да е подадена молба, депозиране на гаранция не се изисква. По временните мерки съдът се произнася незабавно. Ако няма опасност от неизпълнение, съдът може да се произнесе по молбата за временни мерки в срок до 7 дни след подаването му. Съдът се произнася без изслушване на страните. Когато постановява временни мерки, съдът изисква от ищеца да представи на съда молба за образуване на производство в рамките на срок, който му е наложен. Съдът може да определи също така временната мярка да важи само за определен период от време.

В Закона за специалните съдебни производства (Закон № 292/2013, с измененията) са предвидени специални временни мерки за случаите, когато ненавършило пълнолетие дете се намира в положение, в което няма кой да полага надлежните грижи за него, независимо от това дали има или няма лице, което има право да се грижи за детето, или дали животът на детето, неговото нормално развитие или друг важен интерес е сериозно застрашен или е бил нарушен. В такъв случай съдът — чрез временни мерки, които той може да наложи само по искане от орган за социална и правна закрила на деца — регламентира отношенията на детето за съществен период от време, като нарежда детето да бъде настанено в подходяща среда, посочена в решението. На базата на такива временни мерки е възможно дете да бъде настанено за приемни грижи за определен период от време, през който родителят не може да се грижи за детето поради сериозни причини, или след изтичане на срока детето може да бъде настанено за полагане на грижи преди осиновяване, ако родителите са дали съгласие за осиновяване, или да бъде решено, че за осиновяването не е необходимо съгласието на родителите. Съдът се произнася незабавно по молба за временни мерки и най-късно до 24 часа от

подаването на молбата. Решението подлежи на незабавно изпълнение след постановяването му, като по отношение на изпълнението му съдът си сътрудничи със съответните публични органи.

12 Мога ли да получа правна помощ за покриване на разходите по производството?

Съгласно Закона за съдебните такси (Закон № 549/1991, с изменението) съдебните производства, свързани с назначаване на особен представител и действия на съда по защита на интересите на ненавършили пълнолетие деца са освободени от такси. Това означава, че когато ищецът подава молба във връзка с родителски задължения и права, не е длъжен да плаща съдебни такси.

При определени условия е възможно да бъде назначен процесуален представител безплатно или с намален хонорар. Съдът назначава представител при поискване от страна, по отношение на която може да се очаква, че съдът ще постанови пълно или частично освобождаване от съдебни такси, ако това е необходимо например за защитата на нейните интереси. Адвокат се назначава, ако е нужно интересите на дадена страна да бъдат защитени. Назначаването на представител трябва да бъде обосновано от положението на страната (на практика това може да бъде влошено финансово състояние или влошено социално положение, като обаче винаги трябва да се вземат предвид конкретните обстоятелства по случая) и упражняването или защитата на правата не трябва да са произволни или явно неуспешни.

Достъпът до правна помощ за съдебни производства в държава — членка на Европейския съюз, в които страна е физическо лице с местожителство в друга държава членка, е уреден в Закона за предоставяне на правна помощ по трансгранични спорове в рамките на Европейския съюз (Закон № 629/2004, с изменението). Въпросната помощ е предвидена за правни действия във фазите на съдебен процес и принудителното изпълнение.

В Закона за юридическите професии (Закон № 85/1996, с изменението) са определени условията, при които е възможно да бъде поискано безплатно назначаване на адвокат на право от Чешката адвокатска колегия.

13 Възможно ли е да се обжалва решение за родителска отговорност?

Да, възможно е да се обжалва решение за родителска отговорност. Районните съдилища са първоинстанционни съдилища по въпроси за правата и задълженията, произтичащи от родителската отговорност. Окръжните съдилища (или Общинският съд в Прага) разглеждат жалбите срещу решения на първоинстанционните съдилища. Съдебно решение може да се обжалва в срок до 15 дни, считано от получаването на писменото решение от съда, чието решение се обжалва, и ако това не е забранено от закона (например не може да се обжалва съдебно решение за утвърждаване на споразумение между родителите относно грижите за дете). Жалбата се счита за подадена навреме дори след изтичането на петнадесетдневния срок, ако жалбоподателят е получил неточна информация от въззивния съд.

Трябва да се подчертае, че някои решения може да подлежат на предварително изпълнение, т.е. те могат да бъдат изпълнени, дори ако се обжалват. На предварително изпълнение подлежат решенията за присъждане на издръжка и решенията за удължаване на продължителността на дадена образователна мярка, въз основа на които детето временно е било извън грижите на неговите родители или друго лице.

14 За изпълнението на решение относно родителската отговорност в някои случаи може да е необходимо да се подаде молба до съд или до друг орган. По какъв ред се извършва това?

В Чешката република за принудително изпълнение на решение относно грижите за ненавършило пълнолетие дете трябва да се подаде молба до съда. Процедурата, която се прилага по изпълнение на решението, е предвидена в Закона за специалните съдебни производства (Закон № 292/2013, с изменението).

Компетентен по такива производства е общият съд с местна компетентност спрямо ненавършилото пълнолетие дете, т.е. районният съд по местожителството на детето (районният съд в Прага, Общинският съд в Бърно), определено въз основа на споразумение между родителите, решение на съд или въз основа на други съществени обстоятелства. Молбата трябва да съдържа цялата необходима информация (правоимащата страна и задължената страна, размера и същността на задължението на задължената страна и крайния срок за изпълнение на съответното задължение, както и посочване на т.нар. изпълнително основание — решението, което следва да бъде изпълнено).

Ако съдът счете, че са налице специални причини за това и/или ако задължената страна не е била уведомена за последиците от неизпълнението на задължението, преди да разпорежи принудителното изпълнение на решението съдът може да прикани задължената страна да изпълни решението или споразумението и да я уведоми за възможностите за принудително изпълнение на решението чрез налагане на глоби или отвеждане на детето. Съдът може да поиска също така от съответния орган за социална и правна закрила на деца да насочи задължената страна към изпълнението на нейните задължения, без да е необходимо да разпорежда принудително изпълнение на решението.

Ако лицето не изпълни своето задължение дори след покана от съда, съдът разпорежда принудително изпълнение на решението чрез налагането на глоба, като това може да се извършва многократно. Размерът на отделните глоби не може да надвишава 50 000 CZK. Другите мерки, които съдът може да разпорежи, включват среща с медиатор, среща със специалист по детска психология или определяне на план за „режим на приспособяване“, чрез който се цели улесняване на постепенното установяване на лични отношения между детето и лицето, което има право на лични отношения с него.

Ако въпреки прилагането на посочените мерки задълженията не се изпълняват или обстоятелствата сочат, че този подход не е довел до изпълнение на задълженията, в извънредни случаи съдът разпорежда принудително изпълнение на решението за отвеждане на детето от лицето, с което детето не следва да живее според споразумението или решението. Решението, с което се разпорежда отвеждането на детето, се връчва на задължената страна едва при принудителното изпълнение.

15 Какво трябва да направя, за да може решение за родителска отговорност, издадено от съд в друга държава членка, да бъде признато и изпълнено в тази държава членка?

Решенията във връзка с родителска отговорност, които са издадени от съдилища в държави — членки на Европейския съюз, се признават в Чешката република в съответствие с Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 („Регламент (ЕО) № 2201/2003“), без изискване за специални процесуални действия. Всяко лице обаче, което има законен интерес, може да се обърне към съда с молба за издаване на решение за признаване или за непризнаване на решението. В Чешката република по тези производства на първа инстанция са компетентни районните съдилища (районни съдилища в Прага, Общинският съд в Бърно). Компетентният съд е районният съд, който е общият съд с местна компетентност спрямо ищеца, а в противен случай районният съд, в чийто район на компетентност е възникнала или може да възникне ситуацията, за която признаването е от значение.

Преди дадено решение по въпроси за родителската отговорност, издадено в друга държава членка, да може да бъде изпълнено в Чешката република, то трябва да бъде обявено за подлежащо на изпълнение в съответствие със специална процедура според горепосочения Регламент (ЕО) № 2201/2003. В Чешката република молбата за декларация за изпълнение се подава до районния съд с местна компетентност (районните съдилища в Прага, Общинският съд в Бърно). Местната компетентност се определя в съответствие с Регламент (ЕО) № 2201/2003

според мястото на обичайното местопребиваване на лицето, срещу което се иска изпълнението, или според обичайното местопребиваване на детето. Ако нито едно от тези места не се намира в държавата членка, където ще се състои изпълнението, местната компетентност се определя според мястото на изпълнение на решението.

Решенията относно правото на лични отношения с дете и решенията за разпореждане на връщането на дете, издадени въз основа на член 11, параграф 8 от Регламент (ЕО) № 2201/2003, съгласно членове 41 и 42 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 подлежат на изпълнение в друга държава членка без да е необходима декларация за изпълняемост и без да се предоставя каквато и да е възможност за противопоставяне на неговото признаване, ако решението е било заверено в държавата членка, която го е издала, посредством използване на стандартния формуляр, поместен в приложение към Регламент (ЕО) № 2201/2003.

Към молбата за признаване или за непризнаване на решение и към декларацията за изпълняемост на решение трябва да бъде приложено едно копие на решението, което отговаря на изискваните условия за признаване на неговата автентичност (например дубликат или заверено копие на решението), както и удостоверение по член 39, издадено от съответния орган на държавата членка, в която е издадено решението посредством използване на стандартния формуляр, поместен в приложение към Регламент (ЕО) № 2201/2003. В случай на съдебно решение, постановено в отсъствие на една от страните, трябва да се представи също така оригинал или заверено копие на документа, удостоверяващ, че на страната, която не се е явила по производството, е била връчена молбата за образуване на производството или друг подобен документ или някакъв документ, от който е видно, че ответникът безусловно е приел съдебното решение. Ако удостоверението или изискваният документ в случай на съдебно решение, постановено в отсъствие на една от страните, не бъдат представени, тогава се прилага процедурата по член 38, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 2201/2003.

Ако са спазени условията, указани в посочения регламент, процедурата за принудително изпълнение на решение по въпроси за родителската отговорност, постановено от друга държава — членка на ЕС, е същата като тази за принудително изпълнение на национални решения. За повече информация вж. предходния въпрос.

16 Към кой съд в тази държава членка трябва да се обърне, за да оспоря признаването на решение за родителска отговорност, постановено от съд в друга държава членка? Каква е процедурата в такива случаи?

Жалбата (въззивната жалба) срещу съдебно решение се подава до съда, който е постановил решението. Жалбата се разглежда от горестоящ съд.

17 Кое право прилага съдът в производство по родителската отговорност, когато детето или страните по делото не живеят в държавата членка на съда, или са с различно гражданство?

Приложимото право в производство по въпросите на родителска отговорност се определя в съответствие с Конвенцията от 19 октомври 1996 г. за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата. Всяко двустранно международно споразумение, с което Чешката република е обвързана по отношение на други държави, има предимство пред Конвенцията от 1996 г., освен ако е направена декларация по член 52, параграф 1 от Конвенцията от 1996 г. (такава декларация е направена по отношение на взаимното двустранно споразумение между Чешката република и Полша, чрез което се гарантира предимството на Конвенцията от 1996 г.).

Последна актуализация: 06/03/2019

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.